

*Till alla medlemmar, som erhåller denna
årsbok, utskickas även SVENSKA
NATURSKYDDSFÖRENINGENS
tidskrift SVERIGES NATUR (sex
nummer per år).*

SVERIGES NATUR

SVENSKA NATURSKYDDSFÖRENINGENS

TIDSKRIFT

N:R 2 A

ÅRSBOK

I 9 5 5

46:E ÅRG.

STOCKHOLM

SVENSKA NATURSKYDDSFÖRENINGEN
(Riksförbund för naturvård)

87664

Översikt över Sveriges däggdjurs- och fågelfauna 1954

Sammanställd av Stig Lundberg

Sedan år 1943 har en redogörelse över förändringar i Sveriges högre djurvärld årligen publicerats i Sveriges Natur, dock med undantag för 1953. En del intressantare uppgifter från 1953 har av denna orsak medtagits i denna sammanställning.

Beträffande detaljerade upplysningar om märkligare fynd och häckningsförekomster hänvisas till specialtidsskrifterna "Fauna och Flora", "Svensk Faunistisk revy" och "Vår Fågelvärld". Här lämnas en översikt av inkomna rapporter om totalfredade och sällsynta arters förekomst under året samt om stammarna av vanligare fåglar anses ha ökat respektive minskat eller företett förändringar i utbredning. Fågelarterna är tagna i systematisk ordning enligt den av Sveriges Ornitologiska Förening utgivna "Förteckning över Sveriges fåglar".

Gemensamt för såväl fåglar som däggdjur är det förslag, som lagts fram av Svenska Naturskyddsföreningen om ändring av nuvarande jaktstadgan i enlighet med vad man nyligen genomfört i såväl Danmark som England, nämligen att allt i princip skall vara fredat året runt undantagandes skadedjur och jaktbart vilt.

Däggdjuren

(Avskjutningssiffrorna gäller jaktåret 1953—54 och är tagna från Svenska Jägarförbundets lista i Svensk jakt nr 1/1955.)

Våra stora jaktdjur

Björnen tycks öka efter fjällkedjan från norra Dalarna upp emot Lappland. Ett utdrag ur Jämtlandsjägaren visar inställningen i våra björnrrikaste trakter.

178

"Enligt uppgifter från 100-tals rapportörer i landskapet Jämtland synes den uppfattningen vara allmän, att björnstammen ökat väsentligt och dessutom spritt sig till nya trakter, sedan nuvarande jakttid infördes. I Härjedalen, där jakt på björn officiellt varit lovlig hela året om, men där såväl Kronan som skogsbolagen förbjudit jakten på sina marker (den övervägande delen av landskapet), har björnstammen likaledes ökat, måhända dock ej i samma omfattning som i landskapet Jämtland. Ehuru många röster höjts för såväl totalutrotning av björnen som för dess fredande, synes dock majoriteten av befolkningen anse den nuvarande jakttiden (1/9—31/10) inom landskapet Jämtland vara väl avvägd. Hos befolkningen i Härjedalen spåras i allmänhet en välvilligare inställning till björnen, än den man har längre norrut. Till övervägande del är man emellertid ej nöjd med nuvarande jakttid, som omfattar hela året, men rösterna varierar i regel mellan tre olika alternativ nämligen:

- 1) Samma jakttid som länet i övrigt (Jämtland = 1/9—31/10).
- 2) Endast björnjakt i samband med älgjakt.
- 3) Totalfredning"; (allt enligt S. Swahn).

Från Dalarna rapporteras flera observationer (S. A. Mellquist), medan ingen björn fällts i Västernorrlands län, där däremot flera iakttagelser gjorts, som tyder på att den väntade ökningen av stammen nu börjat bli en realitet (T. v. Post).

I Västerbotten har stammen hållit sig bättre än väntat. 11 exemplar har rapporterats skjutna (C. Emsing), medan från Vittangi i Norrbotten uppgives konstant förekomst (A. Olsson). En återgång till licensjakt torde vara att förorda.

31 björnar har rapporterats skjutna under året mot 24 jaktåret 1952—53.

Lo. Här gäller ett allmänt önskemål om fredande av detta nu ytterst sällsynta djur, vilket endast sporadiskt uppträder i större delen av landet. Svenska Naturskyddsföreningens år 1951 till Konungen ingivna ansökan härom har dock ännu ej resulterat i någon åtgärd. Lodjursstammen är nu så liten, att man får räkna med att många av de iakttagelser, som görs, hänför sig till ensamma kringströvande djur. Lodjurets existens är allvarligt hotad. Omedelbara åtgärder efterlyses.

1 exemplar lär enligt obekräftad uppgift ha uppehållit sig söder om Göteborg (A. Ehrenz), medan ett djur tycks hålla till i trakten av sjön Möckeln i Småland (A. Eklundh, I. Ebbersten).

I Närke finnes ett fåtal exemplar (F. André), medan inga spår observerats i västra Dalsland vintern 1953—54 (A. Gustafsson).

Runt Stockholm torde 2—3 lodjur ha sitt tillhåll, såvitt jag kan bedöma. De rör sig över rätt stora områden i Roslagen och Södertörn men ses då och då (C.-H. Jansson). 1 exemplar iakttogs hösten 1954 i samband med

179

älgjakt vid Forsmark, norra Uppland (O. Wåhlin), och ett annat vid Hallstahammar i Västmanland (K. H. Rylander).

2 djur, troligen moder med unge, har uppträtt i trakten av Sparreholm, Södermanland, enligt H. v. Eckerman, vilken tillägger, att lodjuret absolut icke hör hemma i den trakten.

Enstaka exemplar har genomströvat Värmland (H. Hedin), medan lodjur har setts de senaste åren kring Dalälven i trakten av Österfärnebo, t.o.m. en familj med ungar, varför troligen fast stam finnes där (T. Rödseth). I Gävleborgs län synes arten öka, och troligen har 3 honor ynglat (K. Ellström).

Trots den låga avskjutningen (1 djur) i Västernorrlands län tycks stammen icke öka nämnvärt. Man kan därför misstänka, att åkilliga lodjur får sätta livet till utan att i laga ordning bli rapporterade till myndigheterna (T. v. Post).

I Jämtland tycks en fast stam finnas, och avskjutningen har varit 4 djur (S. Swahn), medan arten i Västerbotten — där även 4 djur rapporterats skjutna — avtar i antal år från år och inom ej alltför avlägsen framtid där torde kunna räknas till de absolut sällsyntaste djurarterna (S. Ekblom). Jaktvårdskonsulenterna C. Emsing i Västerbotten och G. Liljeström i Norrbotten framhåller nödvändigheten av en omprövning av nu gällande jakttid på lodjuret (1/12—31/1); Liljeström föreslår t.o.m. totalfridlysning. Sammanlagt 13 djur har skjutits mot 14 året 1952—53.

Räven tycks ha ökat i större delen av landet, ehuru några rapporter tyder på lokal minskning eller konstant stam. Orsaken till ökningen är säkerligen indirekt de låga skinnpriserna och skottpengarna, vilka är för snålt tilltagna. Avskjutningen 83.650 mot 79.500.

Fjällräven däremot står tyvärr på gränsen till utrotning, och bl.a. blir de bebodda lyorna allt sällsyntare i Västerbotten (C. Emsing).

Vargstammen torde vara oförändrad utom i Jämtland, där den uppgives öka (S. Swahn). I Västerbotten har ett djur skjutits, men någon konstant förekomst har ej rapporterats därifrån (C. Emsing). I Norrbotten tycks det dock finnas en svag stam, och bl.a. uppträder vargen sporadiskt i de norra och västra delarna av Jukkasjärvi revir, som omfattar Karesuando socken, Kiruna stadsområde och norra delen av Gällivare socken (A. Olsson). 9 vargar har fällits mot 12 året 1952—53.

Grävlingen sprider sig allt längre åt norr och har nu även börjat uppträda i enstaka exemplar i södra Västerbotten (C. Emsing, B. Moræus). I Jämtlands län har minst ett tiotal djur fällits (S. Swahn), och en fast stam torde nu finnas där efter att tidigare endast sporadiska fynd gjorts (E. Beimarck). Ökning inrapporterats även från Angermanland (E. Selander, T. v. Post) och Dalarna (S. A. Mellquist), medan arten underligt nog tycks minska i större delen av mellersta och södra Sverige. I Värmland har avskjutningen således minskat med en tredjedel (H. Nedin). I Närke är

förekomsten konstant (F. André), medan minskning rapporteras från Västergötland (A. Johansson) och Småland, där den f.ö. anses behöva skydd (L. Williams). En grävling har iakttagits på norra Öland, där den är mycket sällsynt (K. C.-Lindh).

Totala avskjutningslistan visar även en minskning från 10.500 under jaktåret 1952—53 till 9.480 året 1953—54.

Järvstammen tycks hålla sig konstant i större delen av utbredningsområdet, d.v.s. i Jämtlands och Norr- och Västerbottens län. 6 exemplar har skjutits i Västerbottens län, medan en järv, som förrat sig ned till Bjursås-skogarna i Dalarna, fälldes i slutet av mars (S. A. Mellquist). I norra Dalarna har några enstaka järvar dessutom uppträtt enligt P. Krott, vilken f.ö. är sysselsatt med studier på tama järvar i Älvdalen av vilka tyvärr 2 st. skjutits.

Totalt 21 djur har fällits mot 24 föregående jaktår.

Mårddjur och sälar

Mården uppgives öka i norra Skåne (Lundquist, Nilsson), medan stammen är ganska konstant i Småland (A. Bergsten). I Västmanland finnes en mycket liten stam, vilken ytterligare decimeras genom att mården skjutes, när tillfälle ges, utan hänsyn till jakttid (endast januari månad; K. H. Rylander). I Dalarna förekommer den sparsamt över hela landskapet (S. A. Mellquist), medan påtaglig ökning rapporteras från Angermanland (N. Bern), där den är totalfredad liksom f.ö. i samtliga fem Norrlands-län, Uppsala och Stockholms län. I Västerbotten ökar stammen sakta men är fortfarande svag. Tyvärr förekommer förväxling mellan mård och mink med påföljd, att mårdar blivit skjutna (C. Emsing). Även i Jämtland skönjes möjligen en svag ökning trots en lättare avskjutning i form av licensjakt — detta enligt J. E. Espmark, vilken tillägger, att den torde behöva hållas under kontroll, då den är något av en marodör i markerna. Detta är f.ö. fallet även på en del platser i Norrbotten, där framför allt ekorrstammen starkt reducerats. Lämpligast torde lokala regleringar av beståndet ske med hjälp av licensjakt.

Endast 585 mårdar har fällits mot 735 året 1952—53.

Uttern. Jakttiden borde förkortas, framför allt i skärgården och efter kusterna, där den nu är tillåten året runt. Uttern har således minskat i Småland, Medelpad, Angermanland och Västerbotten, framför allt efter kusten, medan den i Närke, Dalarna och Jämtland är sparsamt och sällsynt förekommande. Avskjutningen har minskat något, d.v.s. 1.030 mot 1.300.

Illern är sparsam och tämligen konstant i Närke och Småland, medan skottlistan visar ökning i Värmland (H. Nedin). Totalt noteras 1.310 fällda mot 1.425.

Minken ökar i flertalet län och utvidgar sitt utbredningsområde, vilket

snart omfattar hela Sverige. Enstaka exemplar har således visat sig långt upp i Jokkmokks socken (G. Liljeström), medan någon förökning i det fria ännu ej kunnat påvisas på Gotland, där dock 2 exemplar skjutits (E. Lindeborg). Överallt rapporteras skadegörelse på framförallt fisk, kräfter och inte minst andungar. Som ett bevis på minkens glupskehet kan följande exempel ges.

På c:a en halv timmes tid fängade en mink ej mindre än 12 kräfter; 6 års upp, medan den lekte ett tag med de övriga, varpå de fick vandra tillbaka ned i vattnet (S. Svensson).

Några jaktvårdsföreningar lånar ut fallor för fångst, och en hel del mink skjutes. Jaktens måste dock intensifieras ytterligare, om stammen skall kunna reduceras. Visserligen ligger skinnpriset tämligen högt, men skottpengar bör utbetalas för att ytterligare stimulera intresset för minkfångst. Tillsammans med räven och katten torde nämligen minken utgöra största hindret för småviltsstammens tillväxt.

5.725 minkar dödade mot 4.250 under 1952—53.

Sälarna. Minskningen av sälstammen efter ostkusten fortgår snabbt. Skottpengarna torde snarast böra avskaffas. Jaktvårdskonsulenterna C. Em-sing, Västerbottens, och T. von Post, Västernorrlands län, anser sålunda, att skottpengarna snarast måste borttagas, om stammen ej skall reduceras till ett minimum.

Älg och rådjur två omdebatterade

Älgen. Trots de kraftiga avskjutningssiffrorna på närmare 25.000 älgar 1954 och c:a 25.500 år 1953 tycks stammen hålla sig ganska konstant och t.o.m. öka i några landskap, bl.a. i Bohuslän, Västergötland, Dalarna, Västerbotten och i Norrbotten, där emellertid tjuvjakten fortfarande är mycket utbredd. Från Närke uppgives lokal minskning, och stammen har avtagit i bl.a. Småland, Södermanland, Uppland och Jämtland genom den intensiva jakten. Många röster höjs för enbart licensjakt. En del anser, att avskjutningen bör minskas, andra åter, att den bör ökas. Otivelaktigt gör älgen en hel del skada på gröda och skog, men frågan är hur stor? Svaret kanske ges av den inventering, som i Kungl. Domänstyrelsens regi gjorts av älgskadorna på Halle- och Hunneberg 1952—53 men vars resultat, när detta skrives, ännu ej publicerats.

Rådjuret ökar från norra Skåne och utbreder sig allt längre norrut trots det hinder den djupa snön med bl.a. därmed sammanhängande rådjurs-tragedier utgör i Norrland.

Många yrkar på skärpt hundförbud, så snart snön blir besvärande, och bl.a. Domänstyrelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t skall anmoda Svenska Jägarförbundet att genom sina läns-jaktvårdsföreningar verka för att inom sådana kommuner, där hundhållningen ur jaktvårdssynpunkt är mindre tillfredsställande, behövliga kommunala stadgföreskrifter rörande tillsynen

över hundar blir meddelade, samt organisera rapportsystem om snöför-hållandena, så att länsstyrelserna kan i rätt tid förordna om tidigare dag för förbud att ha hund lös i mark, där villebråd finnes. Vidare föreslår Domänstyrelsen, att jaktstadgan skall ändras så, att hund, då den icke begagnas till jakt, skall hållas under sådan tillsyn även under annan tid av året än 1 mars—20 augusti, som fordras för att förebygga, att den jagar eller ofredar rådjur. Sveriges Djurskyddsförenings Riksförbund har inten-sivt propagerat för humanare jakt och bättre hundhållning, och Svenska Jägarförbundet har avgivit förslag om åtgärder i denna riktning.

På Gotland skedde en inplantering för c:a 10 år sedan, men nu torde endast 6—10 rådjur finnas kvar (R. Melin, A. Ohlsson).

Även den inplanterade stammen vid Skanör befinner sig på gränsen till utrotning (C. Hommerberg), medan arten i Blekinge från c:a 30 djur 1912—13 nu ökat till c:a 2—3 per 100 hektar (H. Wachtmeister).

För Dalsland anses en förkortning av jakttiden önskvärd, då stammen där är mycket svag (A. Gustafsson). I Värmland är stammen god, och i Gäst-rikland finns rådjuret representerat i hela landskapet med en för varje år ökande och redan livaktig stam (T. Rödseth).

I början av 1900-talet iakttogs en ensam bock i Grövelsjö-trakten och mot norska gränsen i övre Dalarna. Omkring 1920 kom rådjuret på allvar till Idre-skogarna, och såväl bockar som hindar visade sig. På grund av den ringa jakten har stammen ökat och torde nu vara minst medelmåttig (E. Bergström).

I Enångers-trakten, Hälsingland, sågs de första rådjuren i början av 1930-talet, och stammen ökade sedan samt var kraftigast omkring 1940. Under kallvintrarna minskade den därefter kraftigt för att under de senaste åren ånyo öka något. Någon avskjutning att tala om har ej förkommit (K. Ellström). I Jämtlands län synes stammen fortfarande vara i stigande. Avskjutningen uppskattas till ett 50-tal djur. Första förekomsten noterades omkring 1900, och antalet torde nu vara uppe i omkring 1.000 djur (S. Swahn).

I Västerbotten har enstaka observationer gjorts för över 20 år sedan. Kiden överlever troligen endast i undantagsfall den längre vintern (S. Ek-blom). Några avskjutningssiffror från Västerbotten har enligt C. Emsing ej stått att få, då de flesta jägarna förtiger sådan jakt.

I Norrbotten förekommer rådjuret över hela länet ända upp till Masugns-byn inom Kiruna stad. Första av G. Liljeström kända rådjursförekomst härrör sig från 1897, då ett rådjur sköts på Espholmen i Luleå skärgård. Stammen ökar, då en följd av vintrar med ringa snömängd förekommer. Kommer så en svår snö vinter, t.ex. som 1947, dukar de flesta djuren under.

Totala avskjutningen under året var 24.035 mot 22.560 jaktåret 1952—53. Dessa siffror innefattar endast 235 respektive 260 rådjur, som skjutits i Norrland.

Bävern klarar sig, bisam kommer

Bävern. De inplanterade bävrarna tycks klara sig bra, och stammen ökar och sprider sig för varje år glädjande nog.

I Närke uppgives ett 30-tal djur finnas (F. André), och bl.a. ligger 1—2 hyddor vid Hasselfors (M. Magnusson). Tyvärr har några hyddor spoliats vid Skarbynsjön (R. Edberg).

I Värmland är stammen i sakta tillväxande. 2 djur har uppgivits omkomna (H. Nedin). Nya visten inrapporterades under det gångna året i Dalarna. I mitten av juni drunknade en bäver i en ryssja vid Eldforsen i Järna s:n (S. A. Mellquist).

I Ångermanland tycks bävrarna trivas och förökar sig. Huruvida kraftverkens dämningar kommer att bli till men för arten, är ännu för tidigt att uttala sig om (T. v. Post).

Även i Jämtland visar arten en markant ökning, och utbredningen till nya vattendrag fortgår (E. Espmark), samtidigt som de i Sorsele, Västerbotten, utplanterade bävrarna har övervintrat, och flera tecken tyder på att även de förökat sig. I Rönnebäcken är också de under förra året upptäckta bävrarna kvar, och detsamma är fallet med bävrarna inom Degerfors. Nya inplanteringar planeras genom privat initiativ (C. Emsing).

1952 inplanterades ett antal bävrar vid Jokkmokk, och observationer av några djur har gjorts såväl 1953 som 1954 (G. C:son Sparre).

Bisamrättan, vårt senaste tillskott i däggdjursfaunan, förekommer nu ända till 4 mil väster om Soppero. I maj vart det allmänt bekant, att bisam finnes i Torneälven och dess biflöden i trakten av Övertorneå och upp mot Svanstein. Den har setts så långt västerut som Linaälven i östra delen av Gällivare socken och förekommer nu rätt talrikt på vissa lokaler (G. Lilje-ström).

Hasselmusen. "Varför är den lilla hasselmusen inrangerad bland de fredlösas skara?" frågar sig O. Lundblad samt tillägger, att arten förekommer på flera lokaler i Dalsland. Eljest torde starkaste stammen finnas i Småland, där den förekommer bl.a. på två lokaler inom Ryssby s:n (I. Ebbersten), medan en koloni på 19 bon (sommar- och vinterbon) påträffats i Lomma-ryds s:n (A. Hallander).

I Christoffersson, Tutaryd, som studerat arten ingående, skriver, att flera nya fynd gjorts 1953-54. — Yngelbona har vid ett par tillfällen legat högt; ett låg sålunda 4,8 meter över marken i en gran och ett annat på c:a 4 meters höjd i en fågelholk. Så sent som 3 oktober 1954 anträffades ett bo med tre nästan nyfödda ungar.

Dåligt år för smågnagarna

Ekorren förekommer synnerligen varierande. Övervägande tycks en ökning ägt rum den senaste säsongen, troligen beroende på den enorma grankotte-

tillgången, möjligen med lokala minskningar på grund av härjningar av mård eller för stark avskjutning. Några rapporterar massuppträdanden, andra oförklarlig minskning trots god tillgång på föda.

Avskjutningen har minskat till 217.690 från 257.750 året 1952—53. *Fjälllämmeln.* Många hade väntat sig ett lämmelår 1954, då det såg ganska lovande ut hösten 1953 med lämlar litet här och var i fjälltrakterna. Tyvärr infriades ej den förhoppningen, och endast ett ringa fåtal har iakttagits i sommar men däremot stora mängder torra skinn och döda djur (bl.a. S. Wahlberg och T. Strömer).

Sorkar och möss, vilka liksom fjälllämmeln förekom i större mängd än vanligt i fjälltrakterna under 1953, tycks ävenså ha drabbats hårt av det ogynnsamma vådret under hösten och vintern med omväxlande snö och tö med barmark och isbark (bl.a. P. N. Jonsson och S. Swahn). Minskning rapporteras från Blekinge, Småland, Dalsland, Ångermanland, Norrbotten och Jämtland, varifrån N. Nilsson skriver, att sork och råttor i år har varit i det närmaste försvunna efter att det under 1952 och 1953 var synnerligen gott om dem; som vanligt försvinner de efter att ha varit talrika några år. Ökning rapporteras från Bohuslän, Östergötland, Västergötland och Skåne, där sorken vållar kraftig skadegörelse vid bl.a. Falsterbo (C. Hommerberg).

Svarta råttan har enligt J. G:son Ebbersten anträffats i Ljungby-trakten. *Fältharen* har tyvärr minskat i större delen av utbredningsområdet trots att den anses vara mer motståndskraftig än skogsharen. Orsaken är troligen främst coccidiosangrepp. Ökning uppgives endast från Gotland, där tillgången anses vara god, Småland och Uppland, där den ökat framför allt i södra länsdelen, medan stammen i mellersta Uppland är ganska svag (K. Henning).

104.100 skjutna i södra och mellersta Sverige mot endast 50 i Norrland. 107.550 sköts 1952—53.

Skogsharen. Medan fältharen minskat, tycks skogsharen i stället ha gått bra till i hela Sverige, möjligen med undantag av enstaka lokaler. Stammen är dock ännu svag inom en del landskap. I bl.a. Blekinge har i en del fall förekomst av lungmask konstaterats (H. Wachmeister), och i övre Västerdalarna har ännu inte lungtuberkulosen släppt sitt grepp (S. A. Mellquist). Avskjutningen gjorde 126.800 mot 134.010.

Vildkämnen tycks ej vålla några större skador annat än i Skåne och på Gotland, churu stammar finnes även i Blekinge, Småland och Halland. Den har dock under de senaste åren ökat på en del lokaler och även spritt sig norrut, och bl.a. lär den ha gått över Nissan invid Halmstad (L. von Braun). Några röster höjs för totalutrotning på Gotland med hjälp av myxomatos (R. Melin bl.a.); andra åter anser, att detta medel bör undvikas. Skottpengarna och råvstammen bör i stället ökas (A. Ohlsson). 139.800 dödade mot 151.000.

Igelkotten. Samtliga rapporter talar om ökning bl.a. i Halland, Småland, Västergötland och Uppland. Även i Hötting, Västernorrlands län, har igelkott observerats, och i Västerbotten, där den för endast några år sedan var tämligen sällsynt, har den ökat märkbart och förekommer nu spridd i stora delar av länet (C. Emsing, B. Moraeus).

Fåglarna

Kråkefåglarna

Korpen. På en av de gamla pilgrimsfalkboplatserna på Hallandsåsen häckade i år ett par korpar. Denna art har tidigare häckat i närheten av falkboet men varit försvunnen under de senaste 10 åren (C. H. Johnsson). Ökning har skett i Bohuslän på bl.a. öarna Orust och Tjörn (B. Lindén). Detsamma anses även vara fallet i åtminstone södra Östergötland (B. Flach).

I Ryssby kommun, Småland, rapporteras däremot följande: "Korpen, som var ganska allmän under början av 40-talet, har efter en mindre ökning i slutet av decenniet åter minskat och har i år av mig ej observerats".

Kråkan. Trots kråkkampanjen ökar stammen i flera landskap, bl.a. Närke (E. André), Dalsland (E. Larsson) och dessutom i Göteborgs-trakten (E. Ekelund). Den angives förekomma alltför talrik ut viltvårdssynpunkt i Småland (A. Bergsten), medan C. Emsing i Västerbotten säger, att stammen nu har decimerats kraftigt, men att jägarna ej bör slappna i efterhållandet av denna äggplundrare. Liknande uttalanden kommer från Uppsala län (K. Henning), Västernorrlands (T. v. Post) och Jämtlands (S. Swahn). *Nötkräkan.* Den inhemska nötkräkan anser man sig överlag ha sett i större antal än vanligt. Intrycket är en naturlig automatisk följd av den överallt extremt rika nötskörden. Produktionen nya nötkräkor i landet under häckningssäsongen torde ej ha varit över medelmåttan. Den rika tillgången på nötter torde däremot ge möjlighet åt fler "ungdomar" att klara vintersäsongen (P. O. Swanberg).

Detta uttalande av vår nötkräkespecialist torde täcka, vad som behövs sägas om den inhemska rasen. I mitten av september infliet rapporter från olika håll om observationer av släktingen den smalnåbbade eller sibiriska nötkräkan. Första exemplaret iaktogs vid Örtåsk i Västerbotten den 14 september, och därefter visade den sig från Harads i norr (A. Blomgren) ned till Skåne, där bl.a. ett 50-tal exemplar sträckte ut vid Falsterbo. Rasen sägs vara rapporterad ända från Norditalien, och redan i september var de i Halland, sägs det (P. O. Swanberg).

Samtliga rapporter om nötkräkor har vidarebefordrats till tandläkare P. O. Swanberg, Skara, vilken gärna tar emot ytterligare uppgifter.

De två raserna skils i fält bäst åt på att den sibiriska rasen är mycket trygg. I flera fall har man kunnat komma på endast någon meters håll från exemplar sysselsatta med insekts- och maskfångst.

Sommargyllingen har uppträtt på ett flertal nya lokaler under sommaren. Orsaken torde vara det ovanligt gynnsamma vädret under flyttningen i början av juni, vilket resulterat i förlängd flyttning. Sålunda har en hane observerats i Vesterbergs by i Hälsingland (ny för landskapet; B. W. Strömer) och ett exemplar vid Hallstahammar, Västmanland, där den dock visat sig även 1953 (K. H. Rylander). På Ekenön i Östergötland såg C. Andén en hane, och på Gotland uppträdde den bl.a. vid Hörne (G. Eriksson genom K. Jansson). I Skåne har arten ökat sitt utbredningsområde (V. Hermansson), och i Ottenby lund, Ölands södra udde, iaktogs 4, möjligen 5 exemplar (S. O. F.).

Stenkråken synes öka i Östergötland (B. Flach), och bo har påträffats av G. Hansson vid Malmslätt. Flera exemplar har observerats vid bl.a. Övergarn, södra Uppland, och två fåglar sköts vid Skokloster i höstas. I detta sammanhang kan man fråga sig, varför denna vackra, lätt igenkännliga fågel ej är totalfredad.

Rovenfinken har änyo påträffats häckande vid Hovran intill Hedemora (E. Lind genom A. Beermann): 3-dje bofyndet på denna lokal och 5-te i Leksand. Arten har dessutom iakttagits i Dalarna vid Säter i 2 exemplar, Under västräcket observerades den även vid Södfjärden (A. Beermann).

Malmköping och Ottenby, där 1 exemplar ringmärktes (S. O. F.). I Nyköping visade sig ett exemplar omkring mitten av juni (H. Benktzon).

Invasion av tallbit

Tallbiten har liksom smalnåbbade nötkräkan invaderat mellersta och södra Sverige under hösten. De första exemplaren hördes i norra Uppland den 25 oktober (S. L.), och omkring 5 november började den uppträda litet här och var. Vid Uppsala ringmärktes f.ö. ett 30-tal.

Invasionen anses vara den största sedan 1942—43.

Bergfinken är ovanligt allmän och häckande i stor mängd kring officersbostäderna vid Boden, möjligen beroende på stopp i flyttningen (S. Wahlberg).

Mycket stora flockar på upp till 100.000 individer har observerats i Skåne—Blekinge under senhösten (H. Wachtmeister).

Körnsparven har observerats med flygga ungar vid Ottenby (C. F. Lundvall); första häckningen under 1900-talet på Öland.

Dräggparven. En hane infångades och ringmärktes vid Arvidsjaur i maj månad (A. Brännström). Detta är 6-te rapporterade fyndet i Sverige.

Tofslärkan häckar fortfarande i Göteborg — vanligen intill ett järnvägs-spår (E. Larsson) — men får ofta boet förstört genom dettas utsatta läge.

Från Halland anges, att arten minskat (C. G. Hellman).

Ett exemplar har observerats vid Ängelholm (B. Kumlin). Säkrate lokalen för arten i Sverige torde eljest vara Malmö.

Rödsrumpiga piplärkan. En sjungande hane iaktogs i slutet av juni vid Pallemvaggelåtan, 13 km SO Abisko, på c:a 1.000 meters höjd (Bj. Holm).

Gråvålan. Ett par häckade vid Mostorp, Halland, såväl 1953 som 1954 (L. v. Braun). Detsamma var fallet även i Boberg och Berte (C. G. Hellman). I Berte kläcktes f.ö. två kullar ut 1953. Dessutom visade den sig 1954 vid Atran i Vessige s:n, men någon häckning har ej konstaterats där (C. G. Hellman).

Den har f.ö. observerats i par vid 4 lokaler intill Jönköping (Hj. Bjurulf) och har i år häckat vid Hultafors, Västergötland (K. Hall).

Nödväcken har ökat något i antal i Gästrikland (T. Rödseth) och i trakten av Ludvika. I Dalarna anges den finnas fåtaligt men är där stamfågel (G. Berggren).

Lilla flugsnappare har uppträtt ovanligt rikligt vid Ottenby och ånyo påträffats häckande i Ottenby lund (3:dje konstaterade häckningen i Sverige; S. O. F.).

En ensam hona visade sig i slutet av maj på Stora Karlsö (B. Flach), och i maj—juni iaktogs sjungande, fullt utfärgade hanar på 3 lokaler i Uppland, nämligen Hjälstaviken (S. L.), Skyttorp (A. Lundin) och vid Ekoln (R. Bünzow).

Lundsångarens invandring fortsätter

Lundsångaren har liksom rosenfinken, sommargyllingen, lilla flugsnapparen m.fl. sydliga-sydostliga arter iakttagits på flera nya lokaler. Minst 13 exemplar uppträdde på Gotska Sandön (S. L.), enstaka hanar vid Klintehamn (H. Delin), i Visby (S. Durango) och på Stora Karlsö (möjligen 2 exemplar; B. Flach), allt Gotland, samt Byxelkrok (J. Höjer) och Ottenby (troligen 3 exemplar; S. O. F.) på Öland.

En ensam *grönsångare* hade förrirat sig upp till Björkliden, där den sjöng i sällskap med bl.a. *nordsångare* i slutet av juni (B. Engström m.fl.). Sammanlagt iaktogs 7 nordsångare sjungande mellan Björkliden och Abisko.

Flodsångaren, ytterligare en art med sydostlig utbredning, har tidigare hörts 6 gånger i Sverige. Under den gångna sommaren gjordes 3, möjligen 4 nya fynd. Således hördes den vid Hävringe i Halland (S. O. F.), Sikla intill Stockholm (P. Palm), Örebro (G. Hermansson) samt möjligen Gärnsviken, Uppland (B. Flach).

Gråhopsångaren har likaledes uppträtt ovanligt talrikt och hörts vid bl.a. följande lokaler: Floda (S. Enmalm), Mockfjärd (G. Ingritz), Vikmanshyttan (A. Beermann) och Hovran (3 exemplar; S. A. Mellquist), allt Dalarna; dessutom 2 vid Surahammar (H. Wéderus), 2 vid Örebro (D.

Lundegård), 1 vid Västcrås (J. Wahlstedt), 1 vid Dannemorastjön, Uppland (T. Pettersson), och 1 vid Varnhem, Västergötland (N. Bergvall).

Trastsångaren. 1 hane sjöng i juli 1953 från en vass vid Skokloster (B. Flach), och i juni 1954 hördes i tre veckors tid ett exemplar vid Kersön intill Stockholm (P. Palm).

Krimsångaren (*Acrocephalus agricola*). Denna för Sverige nya fågelart infångades i början av juni vid Ottenby Fågelstation och troligen under samma värmevåg, som drivit fram de tidigare nämnda sydliga och sydostliga invandrarna.

Rörsångaren upptäcktes första gången 1951 vid Smedjebacken. Sedan dess har rörsångaren spritt sig i Dalarna. I år, 1954, är det sålunda fallet, att den häckar i Stora och Lilla Holmsjöarna, Vassjärn och Svina-sjön; dessutom Hovran (S. A. Mellquist i Dalajägaren).

Den häckar vid Ludvika (Marnåstjärn); 1:sta gången 1950 (G. Berggren).

Kärrsångaren. En sjungande hane hördes vid Laduviken i Stockholm i slutet av juni (B. Flach, Naclér). Den har häckat i Göteborgs stad (Y. Dahlqvist), medan den i Skåne enligt W. Hermansson har trängt längre österut; bl.a. bo med flygga ungar i Ringsjö-trakten.

Sävsångaren hördes liksom i fjol vid Kerasjokilbron intill Haparanda (S. L.).

Härmsångaren ökar sin utbredning åt norr. En hane har sålunda uppehållit sig minst 14 dagar vid lasaretsbacken i Umeå (B. Moraeus) (ny för Västerbotten), en annan i början av juni i Härnösand (E. Selander). Minskning rapporteras ha fortsatt i Uppsala-trakten (U. O. K.).

Törnsångaren, som tidigare endast tillfälligt observerats i Norrbotten, hördes i slutet av juni dels i Kalix (S. L.), dels i Kiruna (B. Holm).

Dubbeltratten är troligen den fågel, som ökat mest under den senaste 10-årsperioden, och ökningen synes fortgå (I. Christoffersson, Tutaryd, Småland). Detsamma är möjligen fallet även i Norrbotten och för *Rödvingettratten*, Uppland (S. L.). Kraftig successiv ökning för sistnämnda art har de senare åren noterats i Gästrikland (T. Rödseth). Ökning rapporteras även från södra Dalarna (G. Berggren) och Värmland, där den blivit mer och mer domesticerad (K. A. Lovén).

En ung *stenrast* (*Monticola saxatilis*) påträffades för första gången i Sverige den 22 november i Filipstad, utmagrad och död (Edberg, Lundegård).

Starkt rödsfjärt har häckat i Sandviken, Gästrikland, i år för minst 4:de året i följd (T. Rödseth). Dessutom har häckning konstaterats i Jönköping (A. Hallander).

En ensam hane observerades i mitten av juni på Gotska Sandön (S. L.). *Järnsparven*. Denna tycks öka genomgående och utvidgar sitt utbredningsområde, som nu torde omfatta hela Sverige, möjligen undantagandes Öland.

Häckning har konstaterats bl.a. 1953 söder om Uppsala (L. Wallgård) och 1954 vid Norrköping med 5 ungar som resultat (L. Almkvist).

Gårdmygen. Ökning rapporteras från Halland (C. G. Hellman), Västergötland (A. och G. Gunnarsson) samt Hälsingland, där arten stadigt gått framåt, sedan den nästan försvunnit de kalla vintrarna 1939—41 (B. W. Strömer).

I Ludvika-trakten anges den förekomma sparsamt (G. Berggren), i Gästrikland mycket sällsynt (T. Rödseth), och i Uppland anses beståndet fortfarande vara mycket svagt (U. O. K.).

Vad beträffar norra Uppland, kunde man i somras lägga märke till en ovanligt stor koncentration av gärdsmygar till de stormhärjade områdena, där idealisk häckningsterräng uppkommit. Beståndet har där flerdubblats. Detta torde bero på inflyttning från omgivningen (S. L.).

Svömvaren. Minskning rapporteras i Halland (C. G. Hellman), och i sydvästra Småland har den sista av L. Williams kända häckningsplatsen spoliats i och med att strömfallet vid Skeen i Annerstads s:n förvandlades till vattenreservoar för Skeens kraftverk.

Kommer härfågeln tillbaka?

Härfågeln har häckat på norra Gotland och kläckt ut 6 ungar, varav 4 märktes (S. Palmér m.fl.). Detta är första beviset för häckning sedan 1943. Då den dessutom observerats på ovanligt många lokaler, från Purnuvaara i Torne lpm. (A. Brännström) och Jokkmokk i Lule lpm. (G. C. Sparre) ned till Skåne (O. Botvid), verkar det som om en ökning skett, och man får hoppas, att häckningen ej var någon tillfällighet utan att denna vackra fågel ånyo blir stadigvarande bofast i Sverige. De två fynden i Torne respektive Lule lpm. torde f.ö. vara de första för dessa lappmarker. *Blåkråkan.* Antalet häckande par på Fårö har möjligen ökat något (P. H. Engdahl).

Den har under sträcket iakttagits i bl.a. norra Skåne (Lundquist, Nilsson), på Öland (S. O. F.) samt på Gotska Sandön (S. Hörlin).

Kungsfiskaren tycks ha minskat något i år framför allt på de nordligaste häckningslokalerna, och S. A. Mellquist skriver sålunda i Dalajägaren, att kungsfiskaren, som vi föregående år hade häckande på 3, möjligen 4 olika lokaler i Dalarna, under innevarande år synes ha svikit sina gamla boplatser. Den häckade icke på någon av de av Mellquist kända lokalerna. Några av dessa har emellertid besökts av kungsfiskare, varför arten ännu finnes kvar i landskapet.

Vid Uppsala har en ensam kungsfiskare övervintrat de 2 sista vintrarna, men något bofynd har inte gjorts sedan 1952 i Uppland (U. O. K.).

Från både Blekinge (H. Wachtmeister) och Halland (C. G. Hellman) rapporteras dock ökning, och i trakten av Sunnebo, Småland, synes den häcka på 3 lokaler (I. Christoffersson).

Jaktfåglarna

Uggorna liksom *dagjaktfåglarna*, speciellt de som är beroende av sorktillgången, tycks genomgående ha minskat, säkerligen beroende på den ringa förekomsten av sork och möss i större delen av landet.

Någon observation av *fjälluggan* under häckningstid har icke inrapporterats. Däremot sågs ett exemplar utanför Västerås senkvintern 1945 (K. H. Rylander). Förmodligen färska lämningar påträffades inom Sarek-området i somras (J. Wahlstedt), vilket dock tyder på att åtminstone enstaka exemplar fanns där.

Berguven. Endast ett fåtal rapporter har inkommit om denna fågel och de flesta negativa. Således är den numera helt försvunnen från trakten av Sandviken (T. Rödseth), och från Vittangi meddelar A. Olsson, att den förekommer ytterst sparsamt och icke iakttagits under senare år.

Sparvugglan tycks ha förekommit i normal omfattning. Denna art är ju ej heller så beroende av sorktillgången utan livnär sig lika gärna på småfågel. Den har häckat 1949—1954 i Berga s:n, Småland (I. Christoffersson), uppträder varje år vintertid i Skåne och torde häcka i detta landskap, ehuru ännu inget bofynd inrapporterats.

Pärlugglan har bl.a. påträffats häckande i Rävninge s:n i norra Skåne (Lundquist, Nilsson) och i trakten av S:a Ljunga, Småland (I. Christoffersson). Från Västmanland rapporteras tillbakagång (J. Wahlstedt).

Hörnugglan. Häckning har konstaterats vid Kåge i Västerbotten (G. Öberg), och ett exemplar hördes i Kalix, Norrbotten, i slutet av april (S. L.). Från Västmanland rapporteras arten som tämligen allmän, möjligen med ökning senare år (J. Wahlstedt). Dessutom är den tämligen allmän i mellersta Uppland, och ungar har hörts på drygt ett 10-tal lokaler runt Uppsala (S. L.).

Jordugglan. Ett par har hållit till hela sommaren på Stora Karlsö; häckning dock ej fastställd (B. Flach). Ett par har däremot häckat i Berga s:n, Småland (I. Christoffersson).

Lappugglan, som 1953 uppträdde ovanligt talrikt i Norrbotten bl.a. i par vid Boden, har i år ej observerats under häckningstid. Däremot har två exemplar skjutits under hösten, ett vid Kalix och ett vid Töre (J. Hansson). Tyvärr är det ganska vanligt, att denna ytterst sällsynta uggla råkar ut för okynnesjägare, speciellt som den är ovanligt trygg och därför lätt att komma åt.

Slagugglan, som ej är lika beroende av sorkförekomsten som lappugglan, har i år påträffats häckande på 2 lokaler intill Boden (O. Moberg, A. Fredriksson). Ett par häckade i ett gammalt vråkbo i jämhöjd med Uppsala, vilket torde vara ett av de sydligaste bofynd, som gjorts av denna art (G. Delje).

Tornugglan. "Har under 50-talet visat sig på 80 ställen (gårdar och ett fåtal kyrktorn), som jag personligen besökt en eller flera gånger — men

märk väl inte samma år. Häckning torde ha ägt rum på 35 gårdar och i 3 torn — detta inom 6 häradar i sydvästra Skåne. Man kan nog våga uppskatta antalet häckande tornugglepar i provinsen till minst ett hundratal" (W. Hermansson).

Denna art, som för endast några år sedan ansågs balansera på gränsen till utrotning, har alltså genom Hermanssons inventering visat sig finnas i fullt betryggande antal. En kommitté ur arbetsutskottet för Skånes Ornitologiska Förening har på Hermanssons initiativ tillsatts för att undersöka möjligheterna att öka fågelskyddet — främst för tornugglan.

En tornuggla dödades hösten 1953 på en höskulle i Vendel, Uppland, vilket torde vara första fyndet i detta landskap.

Pilgrimsfalken. Genomgående rapporteras förföljelse och plundring av bon. Fridlysningen under häckningstid respekteras tyvärr ej alls. I praktiskt taget samtliga fall läggs skulden på brevduveägarna.

Under våren besöktes fem säkra gamla häckningsplatser i nordvästra Skåne. Endast två av dessa var bebodda. Senare kontroll av S. Svensson gav det negativa resultatet, att dessa båda par icke fått några ungar på vingarna. Inget tvivel råder om att brevduveodlarna bär ansvaret för de årliga boplundringarna. Fram till 1940 fanns 8 säkra bon i Hälsingborgstrakten (C. H. Johnsson).

"Försvunnen från Alingsås-trakten. Brevduveägare?" (G. Ström). "Är även helt försvunnen från trakten av Sandviken" (T. Rödseth), och G. Öberg i Västerbotten skriver: "Borde nog inte hållas efter så hårt, som sker." Minskar i Göteborgstrakten (E. Larsson).

Aftonfalken. Denna sällsynta art har observerats på flera lokaler under året och torde häcka inom landet, ehuru hittills endast ett säkert bofynd gjorts (1928 på Öland). En hona iakttogs vid Klintehamn på Gotland (Adolfsson, Flach, Naclér) och ett par i mitten av juni (alltså under häckningstid) på Fårön (S.L.). En hane observerad i mitten av maj både vid Björbo och Näs i Dalarna, troligen samma exemplar — f.ö. första fyndet i detta landskap (S. Enmalm).

Kungsrörn på Gotland

Kungsrörnen. Häckning på Gotland med en unge som resultat har rapporterats (A. Ohlsson, E. Lindeborg). Den har dessutom observerats under häckningstid på Gotska Sandön (S. L.), S:ia Ljunga s:n (I. Christoffersson) och Torpa s:n (M. Markheden), båda i Småland, samt i trakten av Motala (I. Björkman).

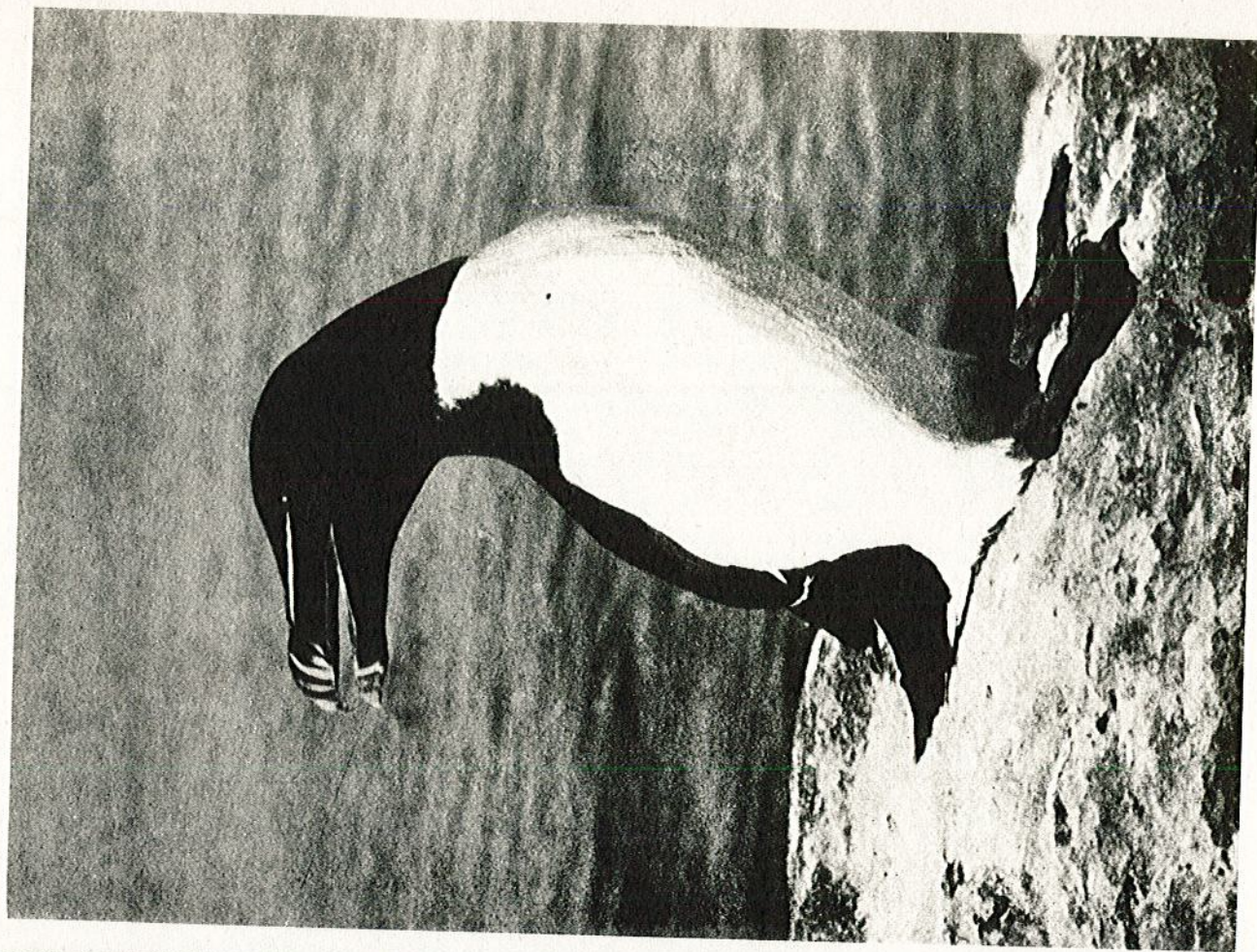
Det vore trevligt, om detta tecken på ökning består och vi finge en liten stam även i södra Sverige.

Stenfalk. Foto: Rune Kanger.

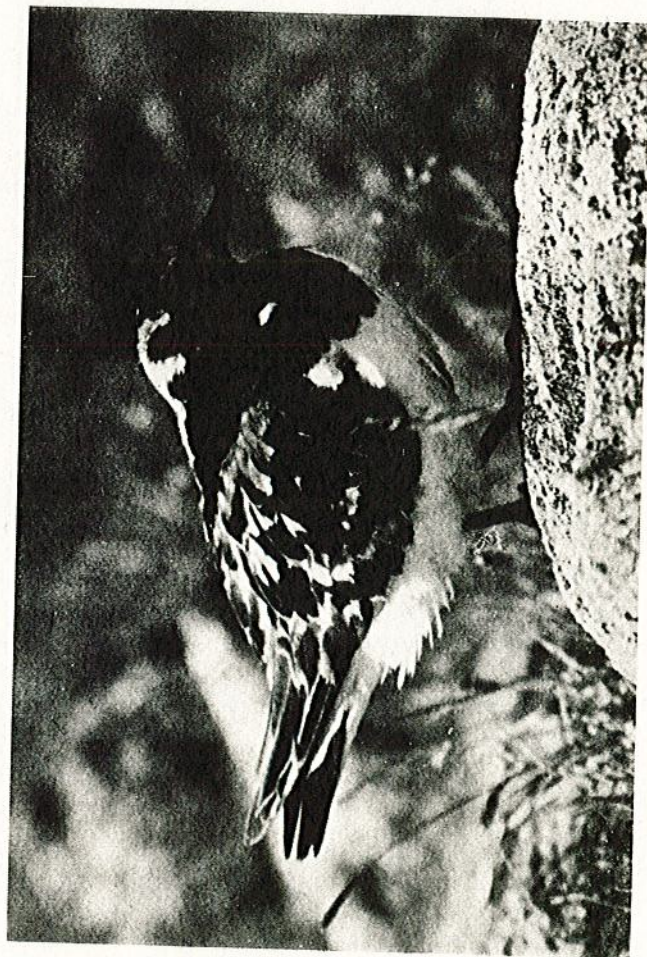
Päruggla. Foto: Göran Hansson.

Tordmule. Foto: Nils J. Nilsson.

Hasselmöss. Foto: Ingvar Christofferson.

Roskarl. Foto: Gösta Håkansson.

Från Vittangi rapporteras häckning på ett fåtal platser, tillgången svag och ungefär konstant (A. Olsson).

Tyvärr är det mycket vanligt i Lappland, att de gamla fåglarna skjuts eller bona plundras trots fridlysningen.

Bruna kärrböken iaktogs i par på Orust i Bohuslän men försvann vid häktidens början (E. Larsson). Den har utvidgat sitt utbredningsområde åt norr. Sålunda har häckning ägt rum i Enångers s:n, Hälsingland, de sista åren (1:a för detta landskap, B. W. Strömer). Ett par har observerats vid Luleå hela sommaren (G. Liljeström), och en ensam hona iaktogs i slutet av juni vid Persöfjärden, ävenså i Norrbotten (S. L.).

Ångboken har de senaste åren hållit till på en lokal söder om Uppsala; i år dock endast en ensam hane (S. Wendel, R. Bünsow).

Stäppboken. Ensamma hanar har observerats under sträcket vid bl.a. Salsta, Uppland (T. Pettersson), Örebro (E. Rosenberg), Ottenby och Falsterbo (S. O. F.).

Duvboken. En inventering av det häckande beståndet har i Svenska Jägarförbundets regi gjorts under den gångna sommaren. Från de flesta håll rapporteras minskning och mycket svag stam. Fridlysning under häckningstid anses nödvändig för att förhindra utrotning. En sådan fridlysning skulle medföra förbättring även för andra fredade arter, vars ungar nu exempelvis dödas med motiveringen: "Jag trodde det var duvhök."

Enda uppgiften om ökning kommer från Västerbotten; stammen har ökat kraftigt och torde enligt många iakttagare icke varit så stark på flera decennier. Ett effektivt efterhållande är nödvändigt för småviltets skydd, och någon fridlysning under häckningstid, som påverkats från naturskyddshåll, är icke påkallad för Västerbottens län (C. Emsing). Ökning uppgives även från Enånger i Hälsingland (K. Ellström), men eljest rapporteras sparsam förekomst såväl norr som söder om Västerbotten och minskning under häckningstid, varför fridlysning vore att rekommendera. Säkra vore i så fall enligt många, att även *sparvböken* fridlystes under häckningstiden, då ett mycket stort antal jägare ej kunna skilja duv- och sparvhök åt.

Minskning för sparvhöken uppgives från Gästrikland (T. Rödseth), Småland (L. Williams), Uppland (K. Henning) och Värmland (H. Nedin).

Gladan håller sin numerär och har kanske ökat med något eller några par i sydvästra Småland (I. Christofferson). Den har häckat vid Skrea, Halland (C. G. Hellman), och par har observerats vid Rölunda i södra Uppland hela sommaren (P. Öström). Den ses ej sällan vid Garnsviken (G. Sundqvist), liksom i Uppland, i vilket landskap observationer även gjorts vid Lenna bruk (S. L.). Arten har däremot helt försvunnit från Båven i Södermanland (S. Melin).

Bruna gladan. Denna har iakttagits vid flera tillfällen vid Ottenby och

Falsterbo under sträcket (S. O. F.); dessutom ett exemplar vid Ängelholm (B. Kumlin) och ett vid Teckomatorp, Skåne (dött; O. Botvid).

Havsörnen. Två exemplar höll till över Fårö och angränsande delar av Gotland tiden 18/3—11/4. Sannolikt fann de ej lämplig häckningsterräng, eller också var det kringströvande ungfåglar (P. M. Engdahl). En ungfågel iaktogs f.ö. på Gotska Sandön i början av juni. Från Sandviken rapporterar T. Rödseth, att stammen håller sig konstant, och en unge har enligt T. Strömberg uppfötts på Värmdölandet, alltså strax intill Stockholm.

Fiskgäsen, denna vackra och ståtliga fågel, tycks glädjande nog öka i större delen av landet, säkerligen beroende på totalfridlysningen. Från några håll rapporteras skadegörelse i form av förtäring av enstaka andungar. Denna skada är dock av obetydligt slag och knappast något skäl för upphävande av fridlysningen. Bättre torde vara att hålla efter de större skadegörarna, framförallt minken och räven.

Storcken försvinner

Vita storcken har häckat med endast ett par i Skåne men tyvärr utan resultat. Man får nog räkna med att denna art när som helst utgår ur svenska häckfågelgruppen.

Detta gäller även fränden, den *svarta storcken*, vilken dock efter ett uppehåll från 1941 (Uppland) häckat 1952 och 1953 på en lokal i Närke. I våras visade den sig emellertid endast en kort tid men försvann sedan, möjligen på grund av att området kring boplatsen stormhärjats eller att den oroats av "naturvänner" (G. Söderberg).

Hägern. Ökning uppgives från Bohuslän (B. Lindén), Halland (C. G. Hellman) och Jämtland (H. Djurberg). I det sistnämnda landskapet, där arten häckat i ett par år, visade den sig endast i våras men försvann utan att häcka (S. Swahn).

Rördrommen tycks ha lidit svårt av den stränga kylan under midvintern 1953—1954 på övervintringslokalerna i Mellaneuropa. En reduktion med c:a 30 % uppskattas ha skett av det svenska beståndet (jämfört med 1953); detta enligt rördromsspecialisten, *landläkare Lars Broberg, Strängnäs*, vilken f.ö. tacksamt tar emot alla uppgifter om rördrommar. Arten tycks f.ö. vara "ärsvis" på Gotland, ehuru häckning ej påvisats (E. Lindeborg).

Knölsvanen. Såväl det häckande som det översomrande beståndet (av framför allt ungfågel) ökar, och de stora flockarna på ofta flera hundra fåglar efter kusterna beskylls för skadegörelse för inomskärsfisket (H. Wachtmeister). Svanarna betar av vattenväxterna och förstör lekplatserna för en del fisk.

Grågäsen anses ha ökat på Gotlands ostkust (B. Flach), och på en lokal efter Upplands-kusten har förutom c:a 250 grågäss även 16 *sädgäss*, några *vitkindade* och en *spelsbergsgås* iakttagits under höststräcket (S. L.). Den sistnämnda torde vara ny för Uppland.

Inom det för *sädgäsen* fridlysta området i Färila s:n, Hälsingland, har innevarande år märkts en ökning eller i alla fall en stabilisering av den förut svaga stammen. Sälunda har minst 4 par häckat inom området (B. W. Strömer). Även från Jokkmokk-trakten rapporteras sannolik ökning (G. C. Sparre).

Gravanden uppgives ha ökat i Blekinge (H. Wachtmeister), Bohuslän (B. Linden) och Halland (C. G. Hellman).

Kanadagäsen visar varje år en stadig ökning och spridning i såväl skärgård som insjöar i Blekinge län (O. Skagerlind).

Sjöfågel

Rapporterna om förändringar i sjöfågelstammen är synnerligen varierande. En uppgift från ett landskap talar om minskning, en annan om ökning. Flertalet rapporter tyder dock på minskning — dock med undantag av framför allt ejdern, som ökat, säkerligen mycket beroende på vårjaktförbudet för denna art.

En inventering har skett i Nämndö-området, Stockholms skärgård, och enligt denna visar en jämförelse av sjöfågels häckningsförhållanden under tiden 1948—1954 en klar ökning, vad beträffar *ejdern*. Inom vissa begränsade skärgårdsområden har den häckande ejderstammen *sedan vårjakens slopande ökat* ända upp till 10 gånger. *Viggen* visar ungefär samma tendens som ejdern. *Svärten* av vilken finnes en mycket god stam, visar ungefär konstant stam. Oregelbundna variationer år från år förekommer. *Storsvärten* med sina tidiga häckningsvanor har lidit ganska svårt av vårjakten. Uppmärksammas bör dock, att denna art av skärgårdsbor anses som en skadegörare för fisket, allt detta enligt H. Westman, som tillägger, att obehörig landstigning på sjöfågels häckningslokaler måste beivras. Räv, kråka och trut måste hållas efter hårdare, annars uteblir till stor del effekten av en beskuren jakt. I våra dagar är det ingen ovanlighet, att intill 50 % av alla ejdrar får sin häckning förstörd på grund av oförsiktiga människor, löslöpande hundar, räv, kråka och trut.

Gräsanden. Ökning rapporteras från Blekinge (H. Wachtmeister), Halland (C. G. Hellman), Dalarna (G. Berggren) samt på vissa håll i Västerbotten, där de åtnjutit skydd (Emsing). Minskning uppges däremot från Skåne (Lundquist, Nilsson), Småland (Ebersten, Eklund och Williams), Närke (F. André) samt i Norrbotten, där arten sommaren 1954 föredro en ovanligt svag tillgångssiffra (G. Liljeström). En betydlig minskning uppges från Närke under flyttningen (R. Edberg).

Snattieranden. Bl.a. har 5 bon påträffats i norra Mälaren (U. Lindström), men på flera lokaler har en minskning varit märkbar (S. L.).

Stjörtanden — nu endast enstaka par på Linamyr, Gotland, men förut allmän (K. Jansson).

Den visade i Norrbotten den svagaste numerären på flera år (G. Liljeström).

Bramanden uppges öka i Bohuslän (B. Lindén), Uppland (H. Skåhlberg) och Norrbottens kustland (G. Liljeström), medan den minskar under flyttningen i Närke (R. Edberg).

Viggen. Ökning rapporterad från flera håll framför allt från kusten av Blekinge (Ö. Skagerlind, H. Wachtmeister), Bohuslän (B. Lindén), Östergötland (H. Näslund), Södermanland (H. Westman) och Uppland (G. Sundqvist).

Knippan. Ökning i Bohuslän (B. Lindén) och Västergötland (B. Johansson), medan arten saknades nästan fullständigt vid Möckeln, där den tidigare år brukat häcka ganska talrikt (A. Eklundh). I juni månad iakttogs en kull i Yngaren samt senare av O. F. Reuterwall en annan kull i Skräddartorpsån. Knippan torde vara ny häckfågel för Södermanland (C. H. Johansson).

Alfågeln. Bör fridlysas! När man går i fjällen och ser, hur sparsamt den förekommer, blir man mycket förvånad över att den får jagas 5 månader (P. N. Jonsson, Gotland). Är f.ö. den, som är mest utsatt för "oljedöden". *Ejderen*. Minskning rapporteras från södra Skåne (C. Hammarberg) och Västerrbotten, där den nu endast förekommer i några få exemplar (C. Emsing). I övrigt ökning i Bohuslän (B. Lindén, A. Ehrens), Halland (C. G. Hellman), Blekinge (Ö. Skagerlind, H. Wachtmeister), på Gotland (E. Lindeborg, B. Flach), i Södermanland (H. Westman) och Östergötland (H. Näslund).

Svartian. Någon ökning rapporterad på Stora Karlsö (B. Flach), medan arten, som under många år ökat kraftigt i Östergötland, nu under både 1953 och 1954 minskat i anmärkningsvärd grad (H. Gräslund). I Norrbotten var den dock fåtalig mot år 1953, då den förekom i ett antal, som förvånade skärgårdsbefolkningen (G. Liljeström).

Gråbakadoppingen är den vanligaste doppingen i Norrbottens slättsjöar och kan räknas som en karaktärsfågel för dessa (G. Liljeström). Ett exemplar har hållit till i Vikasjön, Dalarna, under sommaren, vilket torde vara första säkra fyndet i detta landskap (S. A. Mellquist).

Svartbakadoppingen iakttogs i Vikasjön, Dalarna (S. A. Mellquist), har kommit till ännu några tjärnar i Jämtland (P. N. Jonsson), höll med 5 exemplar till c:a 2 mil N Skellefteå (G. Öberg) och ses i allt flera sjöar i Norrbotten (G. Liljeström).

Smådoppingen häckar sedan minst 3 år i Kristianstads-trakten (Å. Uddeling). Har observerats i Kävsjön, Småland, såväl 1953 som 1954 av F. Josefsson (enl. I. Christofferson).

Storlommen har ökat i Halland (C. G. Hellman) och Gästrikland (T. Rödseth), medan den minskat i Dalarna (S. Enmalm) och Norrbotten (L. Arvidsson).

Vadarfåglar

Rödspoven synes öka såväl på Gotland (bl.a. Linamyr enligt K. Jansson) som i Östergötland (B. Flach). Stammen har däremot genom uppodling av Håslövs ängar minskat i Skåne (Å. Uddeling). Lyckad häckning har ägt rum vid Örebro (D. Lundegård).

Morkullan. Vårjakten borde förbjudas! — detta framför allt av principiella skäl, då minskning av stammen knappast enbart förorsakas av den relativt svaga avskjutningen under de två veckorna på våren.

Stammen har minskat i Skåne (Lundquist, Nilsson), Halland (L. v. Braun) och Dalarna (G. Berggren). Normal tillgång i Småland (A. Bergsten, I. G. Ebersten), Närke (F. André), Västerbotten (C. Emsing) och Norrbotten (G. Liljeström) samt i Västernorrlands län (T. v. Post). Någon uppgift om ökning har ej inkommit.

Dubbelbeckasin. Observerad under sträcket i Boge på Gotland, i Skåne (S. L., A. Hallenborg), Dalsland (R. Melin) samt i Uppland vid Märsta (S. Wendel), Hjälsstaviken och Uppsala (S. L.). En ökning kan möjligen skönjas, men inga uppgifter föreligger från häckningslokaler.

Bruslane-stammen i Skåne minskad genom uppodlingen av Håslövs ängar.

Mindre strandpiparen har för första gången påträffats häckande i Dalsland (E. Larsson).

Skärfläcken har ökat i södra Skåne (C. Hommerberg), och häckning har ägt rum på Fårön (Vår Fågelvärld).

Strandläkan har häckat i invatten i Frändefors s:n, Dalsland (E. Larsson).

Måsfåglar och trutar

I avsaknad av naturliga fiender fortsätter dessa fåglar att öka och utbreda sig över snart sagt hela Västernorrlands län. Från att tidigare i stort sett ha varit "kustfåglar" har måsar och trutar allt mer blivit vanliga vid vatten inne i landet och visar där ett uppträdande, som mer och mer påminner om kråkans. En kraftig decimering av måsfågarna är ur många synpunkter både önskvärd och nödvändig (T. v. Post).

Även från Göteborgs-trakten rapporteras de vara för talrika (T. Djurberg).

Svartläran häckar troligen fortfarande vid Linamyr (K. Jansson) och har observerats vid Göteborg och Varberg i våras några dagar (E. Larsson). 2 par har häckat i Asköviken (J. Wahlstedt), där tydligen stammen balanserar på gränsen till utrotning.

Seräntäran blir allt vanligare i Norrbotten (G. Liljeström) liksom på Hjälmaren under flyttningen (R. Edberg).

Kentska lärnan har iakttagits i slutet av juni vid Töftedal, Dalsland; 1:sta fyndet i landskapet (A. Gustafsson).

Småjärnan visar allt större numerär i Norrbottens skärgård och har iakttagits på flera lokaler (G. Liljeström).

Vitrinen har iakttagits vid Jönköping (H. Wigsten) och på Stockholmsström (J. Wahlstedt), där denna art torde uppträda praktiskt taget årligen.

Dvärgmånen. Osäkert, om den fortfarande häckar vid Linamyr (K. Jansson), medan c:a 15 par häckat i Askövikens utanför Västerås (J. Wahlstedt).

Serätmåsen. Den häckande stammen vid Linamyr har gått ner från c:a 3.000 par 1942 till c:a 200 de senare åren, detta beroende på utdikningen (K. Jansson). Minskning rapporteras även från Småland, möjligen beroende på sedvanlig periodicitet (Å. Hallander), medan den ökat i Halland (C. G. Hellman), Uppland (G. Sundqvist), Västmanland, bl.a. c:a 5.000 par vid Askövikens (J. Wahlstedt), och Norrbotten (G. Liljeström).

Storlabben (1 exemplar) påträffades oljeskadad utanför Luleå i september 1953. Detta är första fyndet i Norrbotten (J. Hansson, G. Liljeström). *Bredstjärtade labben* blev iakttagen under sträcket vid Ystad (M. Flach), Ottenby och Falsterbo (S. O. F.).

Fjälllabben. Enstaka eller flera i sällskap strök omkring över fjällhedarna kring Sarek; dock inget bofynd (J. Wahlstedt). Överhuvud torde endast ett fåtal par häckat under året, då minimal förekomst av sork och lämlar förevarit.

Tordmulen ökar på Stora Karlsö (B. Flach), medan kolonin på Bonden utanför Umeå inte undergått någon märkbar förändring (C. Emsing).

Sillgrislän ökar ävenledes på Stora Karlsö, och antalet häckande par torde röra sig om c:a 40.000 (B. Flach). 1 exemplar observerades på Norstensgrund i Stockholms skärgård under våren (S. L.), och arten har även visat sig i Ångermanlands skärgård, där den dock knappast häckar (S. Bäckström). Kolonin på Bonden har inte undergått någon märkbar förändring (C. Emsing).

Allekungen har iakttagits vid Skälderviken, Skåne, under sensommaren (A. Hallenberg) samt vid Rönnskärs udde utanför Norrtälje i höstas (S. L.).

Lunnefågeln häckar fortfarande på Soteskär i Bohusläns skärgård (c:a 10 par).

Kornknarr och sumphöns ökar

Kornknarren. En tydlig ökning i jämförelse med de senaste åren uppmärksammas. Man får hoppas, att denna ökning ej är tillfällig utan fortsätter.

Den ansågs ha ökat något på Gotland, och ett par höll till på Stora Karlsö (B. Flach), medan minst 35 hanar hördes i juni 1952 vid Linamyr, där troligen lika många fanns i år (K. Jansson).

Kornknarren har vidare hörts på ett par lokaler i sydvästra Småland (L. Williams), medan minskning rapporteras från Halland (C. G. Hell-

man). I Västerås-trakten förekom den i våras på flera platser; den har tidigare varit borta i många år (K. H. Rylander). I Uppland och Dalarna har arten ävenledes uppträtt ovanligt talrikt, bl.a. 4 exemplar vid Hjälsstaviken (T. Lundqvist) och 3 vid Björbo, Dalarna (S. Enemalm). I Värmland ökar den sakta men säkert över hela länet. "Orsaken här till torde i någon mån vara det förhållandet, att tusentals småbruk och skogstorp, som förut brukats, har nedlagts och nu får ligga i fred samt därför utgör" — skulle jag tro — "en fristad för kornknarren" (A. Ljunger).

Småfläckiga sumphönan har troligen ökat i Dalsland (E. Larsson), och det samma torde vara fallet i Uppland (S. L.).

Liten sumphöna. Ett exemplar hördes hela försommaren vid Grystaviken (T. Lundqvist) och ett annat vid Gärnsvikens (S. Wendel), båda i Uppland.

Dvärgsumphönan har hörts vid Hjälsstaviken (T. Lundqvist) och Askövikens intill Västerås (J. Wahlstedt); på vardera lokalen i ett exemplar.

Sothönan rapporteras öka i Halland (C. G. Hallman), Västmanland (D. Ekström) och Dalarna (G. Berggren), medan den minskat i Uppland (B. Tägtström, U. O. K.).

Rapphöns och ripor minskar

Rapphönan. Denna art är tyvärr på gränsen till utrotning i stora delar av landet. Många röster höjs för totalfridlysning. Älvsborgs läns norra jaktvårdsförening har efter motion från A. Gustafsson fridlyst rapphönan, vilken är helt försvunnen från nordvästra Dalsland (A. Gustafsson).

Avsevärd minskning i Halland under de senaste 15 åren har noterats enligt L. v. Braun, medan C. G. Hellman rapporterar trolig ökning sista året från samma landskap.

"Den har förekommit tämligen allmänt i Småland men synes ha minskat i år, möjligen på grund av ojämn väderlek. Dess farligaste fiende är här den strövande katten. Har själv bevittnat, hur detta rovdjur efter hand bortplockat en hel kull" (I. G. Ebbersten). "Kraftig minskning i Göteborgstrakten" (E. Larsson), medan ökning uppgives från Gotland (H. Pettersson, E. Lindeborg).

I Östergötland finns det färre höns på hösten än på våren, möjligen beroende på rävtillgången (R. Danielsson). I Västmanland är stammen mycket dålig och avtager trots att den ej utsättes för någon egentlig avjägning (K. H. Rylander).

Vintern 1952—1953 var ju särskilt gynnsam för rapphönsen i Dalarna. Genom den utstående säden har de haft riklig tillgång på foder, och sommarens kläckningsförhållanden var också i det stora hela goda. 1953 års jaktsäsong kunde alltså uppvisa en för länet (Kopparbergs) skälig god tillgång på rapphöns (S. A. Mellquist i Dalajägaren).

Den utplanterade stammen i Ångermanland och Medelpad tycks gå dåligt

till, vilket är egendomligt med tanke på att denna fågelart tidigare förekommit vild i länet. Detta kan möjligen bero på förändringar i jordbrukets skötsel (T. v. Post).

"Fanns ej så litet förr i Näliden-trakten (Jämtland), men sedan 20 eller 30 år tillbaka är de totalt försvunna" (N. Nilsson).

I Västerbotten har ett 60-tal höns utplanterats i Umeå s:n (C. Emsing). *Dal- och fjällripan* har visat tillbakagång under de senare åren, möjligen med undantag av sista året, rapporteras från hela utbredningsområdet, och många uttrycker sin förvåning över att man på riporna, de som har svagaste stammen av våra skogsfåglar, har längsta jakttiden. Fridlysningsen borde utsträckas att gälla även Kopparbergs, Jämtlands, Norr- och Västerbottens län, åtminstone upp till snärnings- respektive skyddsskogsgränsen.

En liten förekomst har konstaterats på Villingbergs skjutfält i Närke, varjämte ett fåtal finns i länets norra del (F. André).

Den 1932 på Gotland utplanterade dalripan syns icke vara helt utdöd, enär en död ripa hittats på eftervintern. Det förefaller egendomligt, att några iakttagelser av ripornas ljudliga parningslåten icke inkommit under alla de gångna åren (E. Lindeborg).

Enstaka dalripor häckar i avlägsna skogar i Medelpad. Man får säga, att de är sällsynta inom distriktet (Th. Strömer).

Från Dalarna meddelas ripan visa dålig tillgång med få och små kullar (S. A. Mellquist).

Skogsfågeln ökar men behöver utsträckt skydd

Tjäder och orre visar en glädjande ökning i nästan hela Sverige och god tillgång hösten 1954 framför allt i norra delarna. Främsta orsaken är utan tvivel fridlysningsen de sista åren samt dessutom en gynnsam vår 1954 för kläckningen och för kycklingarna. Allmänna önskemålet är dock ännu något års fridlysning i åtminstone södra och mellersta Sverige. Jakten i Norr- och Västerbotten tycks ej ha gjort så stor skada, utan det finns fortfarande mycket stora tjäder- och kanske framför allt orrflockar i bl.a. Överkalix-trakten (Norrbotten). Tyvärr är det gott om tjuvskytta, och bl.a. är skyttet från bil mycket vanligt liksom även spelskyttet. Ett fåtal vill släppa på fridlysningsen i södra och mellersta Sverige med den motiveringen, att så länge totalförbudet består, så finns det ingen markägare eller jaktinnehavare, som bryr sig om att göra ett dyft för skogsfågeln. Tidigare lämnades ju täta slyn kvar vid avverkningarna, enrisbuskarna skonades, sandbad ordnades liksom rishögar för boskydd, och bevakning hölls vid spelplatserna på våren, allt detta enligt bl.a. H. v. Eckermann. — Mot detta kan anföras, att denna slapphet knappast gäller alla markägare och jaktinnehavare. I större delen av landet torde f.ö. de ovan uppräknade åtgärderna inte betyda så mycket för tjädern, orren och järpen.

Framför allt i Norrbotten har flera observationer gjorts av stora tjäder-

och orrflockar kommande från öster, förmodligen strykfågel från Finland, men ännu finns, författaren veterligt, inga bevis på fjärrflyttning i nord-sydlig riktning.

Järpen har en stark stam framför allt i norra Norrland, och många röster höjs för att jaktförbudet släppes. Tyvärr kommer en eventuell jakt säkerligen att medföra en alltför kraftig decimering, så lätt som det nu är att komma åt och plocka ner en efter en i en järpfamilj. En kort jaktperiod under senhösten, då familjerna splittrats, skulle möjligen kunna tillrättas.

"Mycket svag stam i Småland" (I. Karlsson), medan enstaka exemplar har iakttagits så långt söderut som i Resteröds s:n, Bohuslän (A. Ehrenz). I norra Uppland möjligen någon ökning och från Medelpad-Dalarna-Värmland och uppåt en tydlig sådan.

Vakteln minskar tyvärr mer och mer, och länge torde det ej dröja, förrän denna art är helt försvunnen ur vår fauna. — 12 exemplar iakttagna vid Ljungbyhed, Skåne, i september (S. Beck-Friis genom B. Flach). Dessutom en fågel hörd vid Örebro och en annan vid Norrtälje (T. Andersson). Från 1953 bl.a. bofynd vid Säter (obefruktade ägg) enligt S. A. Mellquist och kull på 4 fåglar iakttagen på Skaftö i Bohuslän; möjligen häckning (B. Lindén).

Fasanen tycks öka och sprida sig nästan genomgående på de lokaler, där en stam finnes. Den har utplanterats ända uppe vid Luleå men tycks där ha svårare att klara sig.